

**INFORMACIJSKA (NE)PISMENOST : ISTRAŽIVANJE MLADIH KORISNIKA KNJIŽNICA
U VUKOVARU**Godina XIX
Broj 1-2
2015

Information (il)literacy : researching young library users in Vukovar

Anita Baier Jakovac
Gradska knjižnica Vukovar
anitabjakovac@gmail.com**Ivana Hebrang Grgić**
Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet - Odsjek za informacijske i komunikacijske znanosti
ihgrgic@ffzg.hr

UDK / UDC 007“200“

Istraživanje / Research paper

Primljeno / Received : 19.08.2015.

KNJIŽNIČARSTVOGlasnik
Društva
knjižničarstva
Slavonije
i Baranje**Sažetak**

Informacijska pismenost podrazumijeva određeno kritičko mišljenje. Današnji mladi pripadnici su tzv. Google generacije i njihova se komunikacija premjestila na zaslone pametnih telefona, tableta i računala. Međutim, pretraživanje informacija za potrebe osobnoga informiranja i škole jest kratkotrajno, sa smanjenom kritičnošću i bez posebnih kriterija za vrednovanjem pronađenog. Iako su informatički vrlo pismeni, generalno je mišljenje da su današnji mladi zapravo informacijski nepismeni. To je bila glavna pretpostavka istraživanja provedenoga za potrebe diplomskoga rada, putem

anonimnoga anketnog upitnika u svibnju 2013. godine među učenicima 7. i 8. razreda osnovnih te 1. i 2. razreda srednjih škola u Vukovaru. Ukupno je ispitano 452 učenika, od čega je 257 učenika iz osnovnih škola i 195 iz srednjih škola. Cilj istraživanja bio je istražiti poznavanje digitalnih knjižničnih zbirki i obrazovnih sadržaja u Hrvatskoj i svijetu te načine njihova korištenja među mladima.

Godina XIX
Broj 1-2
2015

Ključne riječi: mladi, Google generacija, informacijska pismenost, informacijski izvori, digitalni izvori

Summary

Information literacy includes certain critical opinion. Young people today are the members of so called Google Generation and their communication has been transferred to the screens of the smartphones, tablets and computers, However, searching information for personal or school related informing is shortly, with low criticality and without any special criteria for evaluating of what has been found. Although they are quite computer literate, the general opinion is that youth today are actually information illiterate. That was the main presumption in the degree report research conducted through anonymous questionnaire in May, 2013 among pupils in the 7th and 8th grades in primary schools and 1st and 2nd grades in secondary schools in Vukovar. All together, 452 pupils have been questioned, 257 pupils from primary schools and 195 from secondary schools. The main purpose was to research the knowledge of digital library collections and educational resources in Croatia and the world and the ways of using them among young people.

Keywords: youth, Google generation, information literacy, information resources, digital resources

Uvod

Informacijsku pismenost definira se kao sposobnost traženja, pronalaženja te primjene informacija.¹ Međutim, ta vrsta pismenosti podrazumijeva i određeno kritičko mišljenje te posebnu vještinu *znati kako učiti*. U vremenu izuzetno velikog broja informacija koje su dostupne na svakome koraku, te su vještine postale potreba svakoga čovjeka, a posebno mladih osoba koje se u mnoštvu informacija moraju naučiti snalaziti, a same informacije trebaju naučiti koristiti na osobnu korist te dobrobit društva u cijelosti.

Današnje generacije mladih internetom se koriste doslovno na svakom koraku i u svakoj mogućoj prigodi. Komunikacija se premjestila na zaslone pametnih telefona i računala, a pretraživanje informacija za potrebe osobnoga informiranja i škole postalo je kratkotrajno, no u isto vrijeme sa smanjenom kritičnošću i kriterijima za vrednovanje pronađenih informacija.

U vremenu kada se znanje engleskoga jezika smatra osnovnom potrebom za kvalitetno i brzo informiranje putem internetskih sadržaja, još uvijek veliki broj mladih nije u mogućnosti iskoristiti svo bogatstvo takvoga informiranja i to zbog slaboga poznavanja i sposobnosti služenja engleskim jezikom. Dok s jedne strane, usavršavanje informatičke pismenosti mlade bez prestanka zanima i aktivira, o pojmu informacijske pismenosti vrlo malo ili uopće ne razmišljaju. Knjižnice imaju nezavidnu i prilično zahtjevnu ulogu promicati i utjecati na razvoj informacijske pismenosti i to na način koji će mladima biti interesantan te ih zainteresirati za konkretne informacijske izvore.

Na koji način mladi koriste internet, zbog čega te koje informacijske izvore, strane ili domaće, koriste i poznaju, istraženo je za potrebe diplomskoga rada na studiju Informacijskih znanosti, smjer bibliotekarstvo pri Filozofskom fakultetu u Zagrebu, a putem anonimnoga upitnika provedenog među učenicima 7. i 8. razreda osnovnih škola te 1. i 2. razreda srednjih škola.

¹ Lau, Jesus. Smjernice za informacijsku pismenost u cjeloživotnom učenju : završna verzija, recenzirano 30. srpnja 2006. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011., Str. 20.

Informacijska pismenost i digitalno dostupno znanje

Znanje je blago koje možemo prikupljati cijeloga života i nikada nećemo biti previše *bogati*. Čovjek se, nadalje, uči dok je živ i sve dok ima volju i želju usvajati nova znanja i vještine. Gledajući globalno informacijsko društvo kao i velike promjene u komunikaciji koje su rezultat tehnoloških dostignuća, vidljivo je da je došlo i do drugačijeg načina pristupanja informacijama kao i do drugačijeg načina njihova korištenja.² Upravo taj razvoj društva i tehnološke promjene rezultirale su i promjenama društvenih zahtjeva prema pojedincu.

Pojam pismenosti već se desetljećima odnosi na niz kompetencija i vještina koje podrazumijevaju puno više od osnovne sposobnosti čitanja i pisanja. Informacija sama po sebi ima značenje bezobzira u kakvom je obliku i na kojem je fizičkom ili virtualnom mjestu tražimo i pronalazimo. Put do prave informacije može biti iznimno dug i u konačnici bez zadovoljavajućih rezultata, a može biti i vrlo kratak, brz i učinkovit, sve ovisno o tome kolika je razina informacijske pismenosti tražitelja. Pojam informacijske pismenosti još uvijek mnogi krivo poistovjećuju sa srodnim (no ne i istoznačnim) pojmovima kao što su: mrežna pismenost, digitalna pismenost, čak i informatička (računalna) i medijska pismenost. Premda sve one podrazumijevaju određena znanja i vještine, ni jedna od navedenih *pismenosti* nije informacijska, već samo jedan njezin *podpojam*,³ dok bi informacijsku pismenost smatrali krovnom pismenošću i temeljnom kompetencijom koju suvremeno društvo zahtijeva od svakoga pojedinca.⁴

Definicijâ informacijske pismenosti ima nekoliko. Prema Američkome društvu školskih knjižničara i Društvu za obrazovne komunikacije i tehnologije, informacijska je pismenost *sposobnost pronalaženja i korištenja informacija – kamen temeljac cjeloživotnoga učenja, dok je informacijski pismen onaj učenik koji informacije učinkovito i uspješno pronalazi, kritički i kompetentno ih vrednuje i na ispravan ih i kreativan način koristi*. Vidljivo je da ova definicija podrazumijeva i sposobnost korištenja složenih

² Stričević, Ivanka. Digitalni domorodci i digitalni imigranti. // Dijete i društvo : časopis za promicanje prava djeteta. 12, 1/2(2010), str. 83.

³ Lau, Jesus. Smjernice za informacijsku pismenost u cjeloživotnom učenju : završna verzija, recenzirano 30. srpnja 2006. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011., Str. 20.

⁴ Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. Informacijska pismenost : teorijski okvir i polazišta. Zagreb : Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta, 2008., Str. 87.

informacija iz različitih izvora u svrhu razumijevanja i rješavanja stvarnih problema, a ne samo sposobnost korištenja knjižnice i primjenu konkretnih i osnovnih vještina i strategija za pronalaženje informacija.⁵ Nadalje, prema definiciji Američkoga knjižničarskog društva informacijski pismena osoba jest ona koja je *sposobna prepoznati kada joj je informacija potrebna i zna je pronaći, vrednovati i učinkovito koristiti*.⁶ U Proglasu istoga Društva, informacijski se pismenim osobama smatraju one koje su *naučile kako učiti ... jer znaju kako je znanje organizirano, kako pronaći informacije i kako se koristiti njima na svima razumljiv način ... to su osobe pripremljene na učenje tijekom cijeloga života*.⁷

Nadalje, Alexandrijski proglas, nastao suradnjom UNESCO-a (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization), IFLA-e (International Federation of Library Federations) i NFIL-a (National Forum on Information Literacy), smatra da informacijska pismenost ima ključnu ulogu u životu svakoga pojedinca i to u postizanju njegovih osobnih, društvenih, profesionalnih i obrazovnih ciljeva. Informacijska se pismenost smatra važnom za učinkovito učenje tijekom cijeloga života i pretpostavka je za aktivno sudjelovanje u društvima znanja.⁸

Dakle, iz definicije informacijske pismenosti proizlaze konkretne informacijske kompetencije pojedinca u kojima je vidljiv stupanj njegove informacijske pismenosti i to kroz sposobnost da pronađe, vrednuje, organizira, odabire i ispravno koristi potrebne informacije, da ih interpretira u određeno znanje i dublje razumijevanje kojima će u konačnici razviti neke nove ideje odnosno nova znanja. Budući da knjižnice imaju zadatak poticati i razvijati informacijsku pismenost s posebnim naglaskom na korisnike mlađe životne dobi, odnosno mlade, one trebaju usmjeravati svoje aktivnosti na razvoj tih informacijskih kompetencija i vještina. Pojavom interneta i njegovim razvojem, došlo je do promjena globalnih razmjera po pitanju dostupnosti informacija korisniku kao pojedincu. Međutim, dok s jedne strane mladi korisnici interneta sve njegove prednosti u smislu komunikacije i informiranja u neobrazovne svrhe uglavnom u potpunosti koriste,

⁵ Lau, Jesus. Smjernice za informacijsku pismenost u cjeloživotnom učenju : završna verzija, recenzirano 30. srpnja 2006. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011., Str. 20.

⁶ Ibid Str. 21.

⁷ Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. Informacijska pismenost : teorijski okvir i polazišta. Zagreb : Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta, 2008., Str. 23.

⁸ Ibid Str. 27.

s druge su im strane nepoznati informacijski izvori kojima bi olakšali proces informiranja i rješavanja zahtjeva i zadataka u odgojno-obrazovnim procesima. Knjižnice u tom smislu imaju značajnu, ali i dosta tešku ulogu informirati, usmjeriti, obučiti i uvjetno rečeno naučiti korisnike kako koristiti dostupne besplatne mrežne informacijske izvore kao i one koji nisu besplatni, čineći ih redovnom uslugom knjižnice.⁹ Osim toga, brojni su sadržaji na engleskome ili nekom drugom stranom jeziku, što korisnicima dodatno smanjuje interes za korištenjem tih izvora.¹⁰ Uloga knjižnice u tom je smjeru ne samo promovirati određene sadržaje već i aktivno se uključiti i pomoći u rješavanju spomenutoga jezičnog problema i to na način koji je primjeren knjižnicama; putem radionica, nabavke građe i sadržaja za učenje stranih jezika i sl. Ono što je posebno važno u cjelokupnome procesu razvoja informacijske pismenosti jest sustavno i stalno stručno usavršavanje djelatnika kako bi bili u mogućnosti korisnicima prenositi svoja znanja i biti u tijeku s novim sadržajima i dostupnim informacijskim izvorima.

Ovisno o informacijskim kompetencijama korisnika, njegovoj dobi, njegovom konkretnom upitu i količini potrebnih informacija, neki digitalno dostupan informacijski izvor može i ne mora biti koristan. Digitalno je dostupno znanje raznoliko, a pravilnim informiranjem, obrazovanjem i obukom korisnika za pronalaženje i korištenje određenoga izvora, omogućujemo mu da do informacija dođe samostalno, relativno brzo i ponekad s manjim financijskim troškovima.

Istraživanje o informacijskoj pismenosti mladih na području grada Vukovara

Današnji su mladi pripadnici tzv. *y generacije* (oni rođeni u posljednja dva desetljeća 20. stoljeća) i *z generacije* (novih milenijaca; Google generacije; net – generacije, oni rođeni nakon 2000. godine) te ih se često naziva digitalnim domorodcima.¹¹ Oni, osim što se svakodnevno i s lakoćom služe novom tehnologijom i

⁹ Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. *Informacijska pismenost : teorijski okvir i polazišta*. Zagreb : Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta, 2008., Str. 142-143.

¹⁰ Borgman, Christine L. *Od Gutenbergova izuma do globalnoga informacijskog povezivanja: pristup informaciji u umreženom svijetu*. Zadar : Lokve; Naklada Benja, 2002., Str. 176-177.

¹¹ Stričević, Ivanka. *Digitalni domorodci i digitalni imigranti. // Dijete i društvo : časopis za promicanje prava djeteta*. 12, 1/2(2010), str. 84.

tehnološkim pomagalima, internet smatraju glavnim izvorom informacija, a komunikacija im je češće virtualna nego fizička i pri tome im je iznimno važna. Osim toga, bolje se služe zaslonom i tipkovnicom nego olovkom, papirom pa čak i knjigom. Život im je usmjeren na internet i tehnologiju te oni uče, rade, pišu i komuniciraju drugačije nego generacije mladih prije njih.¹²

Ova *Google generacija* ima svoje neke ustaljene oblike ponašanja, a koji se odnose na načine traženja informacija, njihova korištenja te samu vrstu informacija koje oni smatraju potrebnima i vrijednima traženja i pronalaženja.¹³ Isto tako, odnos prema tiskanim informacijskim izvorima nije isti kao prema onima *online*, a međusobnu interakciju i komunikaciju zamijenila je u velikoj mjeri ona koja se ostvaruje putem alata Weba 2.0.

Pripadnici *y generacije*, premda se spretno služe računalima, često ne posjeduju kritičko mišljenje i analitičke vještine za vrednovanje informacija koje pronadu na internetu i to najčešće putem pretraživača kao što je Google.¹⁴ Također, bez obzira na iznimne sposobnosti snalaženja današnjih mladih u tome tehnološkom, internetskom i virtualnom informacijskom okruženju, generalno je mišljenje da su mladi danas zapravo u velikoj mjeri informacijski nepismeni.¹⁵

Metodologija i uzorak istraživanja

Istraživanje je provedeno u tri osnovne i dvije srednje škole u Vukovaru, od kojih je jedna gimnazijskoga programa, a druga strukovna.

Podaci su prikupljeni s pomoću anonimnoga anketnog upitnika (vidi Prilog) koji, uz dva početna orijentacijska pitanja o spolu i razredu, sadrži šest skupina pitanja. Prve dvije skupine podrazumijevaju jedan ili više odgovora i odnose se na općenito korištenje interneta.

¹² Ibid str. 85.

¹³ više u: Stričević, Ivanka. Digitalni domorodci i digitalni imigranti. // Dijete i društvo : časopis za promicanje prava djeteta. 12, 1/2(2010), str. 87.

¹⁴ Stropnik, Alka. Knjižnica za nove generacije : virtualni sadržaji i usluge za mlade. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013., Str. 14.

¹⁵ više u: Lasić-Lazić, Jadranka; Špiranec, Sonja; Banek Zorica; Mihaela. Izgubljeni u novim obrazovnim okruženjima – pronađeni u informacijskom opismenjivanju. URL: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=127116 (2013-10-28)

Treća skupina pitanja ispituje stav ispitanika prema konkretnoj tvrdnji vezanoj uz informacijske izvore, načine njihova korištenja te potrebne kompetencije za isto. Ispitanici su odgovarali označavajući stupanj slaganja na skali od 1-5 (1 – u potpunosti se ne slažem, 5 – u potpunosti se slažem).

Četvrta skupina pitanja odnosi se na konkretno ponašanje ispitanikâ prilikom traženja, odnosno pronalaženja potrebnih informacija, a odgovori se odnose na vremensku kategoriju, tj. učestalost radnji.

Petom skupinom pitanja ispituje se poznavanje konkretnih digitalnih knjižničnih zbirki i informacijskih sadržaja u Hrvatskoj i svijetu. Ispitanici biraju između tri ponuđena odgovora kojim potvrđuju da određeni informacijski izvor: 1 – *znaju i koriste*; 2 – *znaju, ali ne koriste*; 3 – *ne znaju i ne koriste*.

Posljednja, šesta skupina pitanja, namijenjena je ispitivanju važnosti određenih karakteristika informacija, odnosno načina kako se do njih došlo. Zadatak je ispitanika prikazati nizom od 1 do 5 važnost određene informacijske karakteristike u odnosu na njegove osobne informacijske potrebe i sposobnosti. Pri tome vrijednost 1 predstavlja najmanje važnu, dok vrijednost 5 predstavlja najvažniju informacijsku karakteristiku.

Nakon provedene ankete, rezultati su uneseni u tablice, pojedinačno za svaku školu, a potom u tablice ukupnih rezultata. Za svako pitanje napravljena je posebna tablica s ukupnim podacima, a prema dobivenim rezultatima izrađeni su i grafikoni.

Cilj i pretpostavke istraživanja

Cilj je istraživanja istražiti poznavanje digitalnih knjižničnih zbirki i obrazovnih sadržaja u Hrvatskoj i svijetu te načine njihovog korištenja među mladima.

Prilikom pripreme istraživanja početna je pretpostavka da današnje generacije mladih u velikoj mjeri koriste internet kao medij, no elektroničke informacijske izvore nedovoljno poznaju, odnosno ne koriste ih u onoj mjeri koja bi bila zadovoljavajuća u odnosu na informacijske potrebe koje tijekom obrazovanja imaju.

Što se tiče korištenja interneta, pretpostavka je bila da ga mladi najviše koriste putem mobilnih uređaja i računala kod kuće, a najčešći razlog zašto koriste internet jesu društvene mreže.

Pretpostavke vezane uz tvrdnje koje se odnose na stavove ispitanika vezano uz informacijske izvore na internetu, njihovo korištenje i potrebne kompetencije jesu sljedeće:

na internetu se nalaze informacije koje je lako pronaći, treba ih provjeravati i mladi preferiraju informacije na hrvatskome jeziku, mladi još uvijek informacije ne traže isključivo na internetu, već i u knjigama, premda rjeđe, a smatraju da knjige nisu u potpunosti zastarjeli izvor informacija te da im za pretraživanje interneta nije potrebna posebna edukacija.

Kada je riječ o konkretnom ponašanju mladih prilikom traženja i pronalaženja te korištenja pojedinih informacija s interneta pretpostavljeno je:

mladi najčešće koriste opcije *kopiraj-zalijepi* (engl. *copy-paste*) bez previše kontroliranja sadržaja, odnosno rijetko prepričavaju pronađene informacije i ne oblikuju ih na svoj način, kako sadržajno tako i vizualno, internet se najčešće koristi kao izvor slika, informacijski izvori na engleskome jeziku slabo su korišteni, a Wikipedija (hrvatsko izdanje) te e-lektire najčešće su korišteni internetski sadržaji za potrebe obrazovanja.

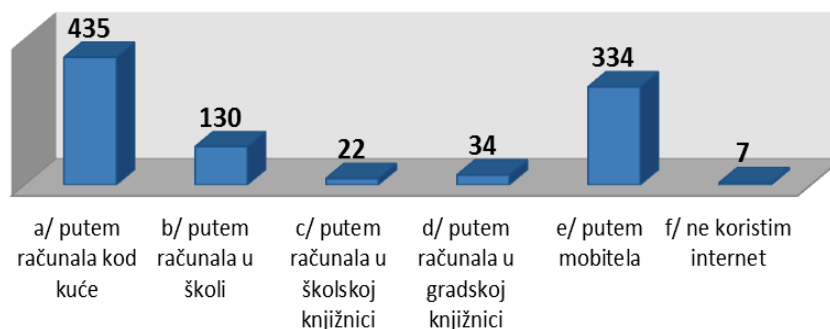
Što se tiče poznavanja i korištenja konkretno ponuđenih internetskih informacijskih izvora pretpostavka je da mladi znaju za hrvatsko izdanje *Wikipedije*, koju uz to još i najviše koriste te da u određenoj mjeri čitaju e-lektire. Također je pretpostavka da mladi ne raspoznaju kao dvije različite mrežne enciklopedije *Wikipediju* i *Simple English Wikipediju* te da im je *Proleksis enciklopedija* u potpunosti nepoznata. Ostale primjere uglavnom ne znaju i ne koriste, a neke od stranih enciklopedija poznaju jedino po nazivu, npr. *Britannicu*.

Pretpostavka je i da je mladima najvažnije da pronađene informacije budu točne, da ih pronađu maksimalno brzo i da su na hrvatskome jeziku. Manje je važno jesu li informacije s interneta i jesu li pronađene samostalno ili uz nečiju pomoć.

Rezultati istraživanja

Istraživanje je provedeno u svibnju 2013. godine, među učenicima 7. i 8. razreda osnovnih te 1. i 2. razreda srednjih škola. Ukupno je ispitano 452 učenika, od čega je 257 učenika iz osnovnih škola, a 195 iz srednjih škola.

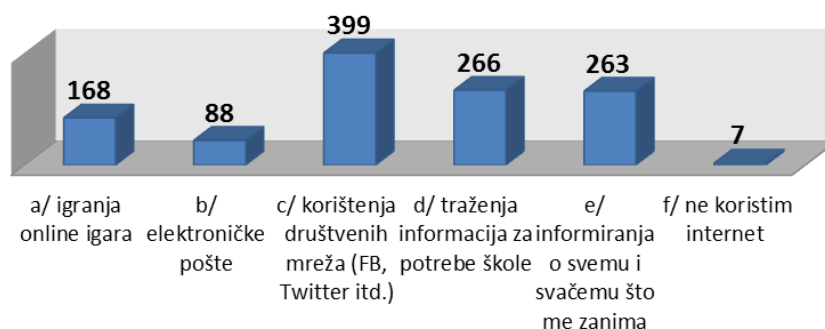
Na prvo pitanje koje se odnosi na načine kojima mladi pristupaju internetu najveći dio ispitanika, njih 435 (96 %) odgovorilo je putem računala kod kuće. Njih 334 (74 %) internetu pristupa putem mobitela, a svega 130 (29 %) ispitanika putem računala u školi (Grafikon 1.).

Grafikon 1. Način pristupa internetu

Manje od 10% ispitanika za pristup internetu koriste računala ili u školskoj ili u gradskoj knjižnici, dok se njih 7 (2 %) izjasnilo da internet uopće ne koriste.

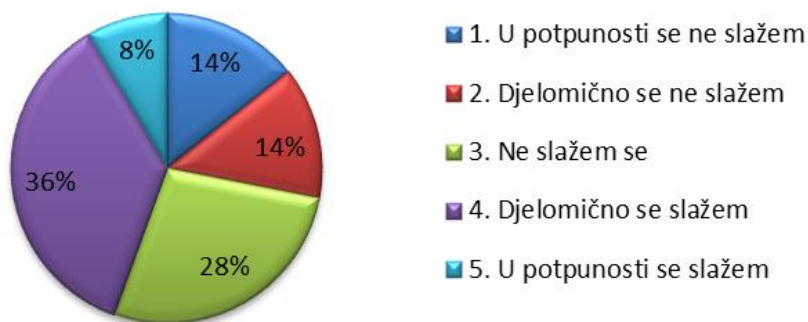
Od ukupno 452 ispitanika, njih 399 (88 %) internet najčešće koristi zbog društvenih mreža, dok gotovo 60 % ili traži informacije za potrebe škole (266 ispitanika; 59%) ili se informira o svemu i svačemu (263 ispitanika; 58 %). Ukupno 168 (37 %) i to uglavnom muških ispitanika na internetu igraju i mrežne igre, dok elektroničku poštu koristi samo njih 88 (19 %). Kao i u prvom pitanju, 7 ispitanika izjasnilo se da internet ne koriste (Grafikon 2.).

Grafikon 2. Razlozi korištenja interneta

S tvrdnjom da je internet mjesto gdje se mogu pronaći uvijek samo točne informacije o pojedinim temama, najviše se ispitanika djelomično slaže i to njih 163 (36

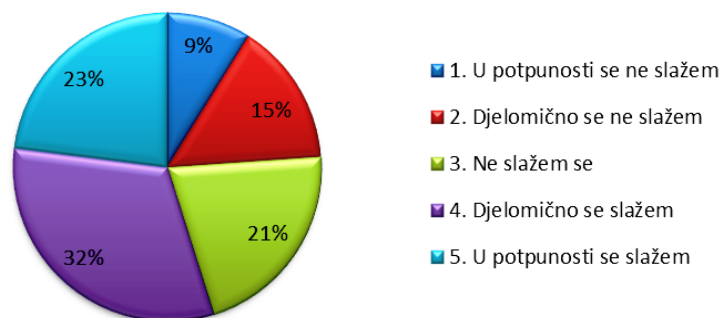
%). Ne slaže ih se 124 (27 %), dok se ukupno 28% ili djelomično ili u potpunosti ne slaže. Najmanje ispitanika, njih 38 (8 %), s tom se tvrdnjom u potpunosti slaže (Grafikon 3.).

Grafikon 3. Odgovori na pitanje mogu li se na internetu pronaći uvijek samo točne informacije o pojedinim temama.

Ukupno 194 (43 %) ispitanika u potpunosti se slaže s tvrdnjom da je internet najbrži način pronalazjenja potrebnih informacija za potrebe školskih zadataka, a njih još 162 (36 %) s tim se samo djelomično slaže. Ukupno 96 (21 %) ispitanika s tom se tvrdnjom u nekom omjeru ne slaže.

Ukupno 248 (55 %) ispitanika slaže se da je za potrebe izrade seminarskih radova, plakata i sl. bolje koristiti internet nego knjige, dok se njih 204 (45 %) s tom tvrdnjom ne slaže (detaljniji prikaz je u Grafikonu 4.).

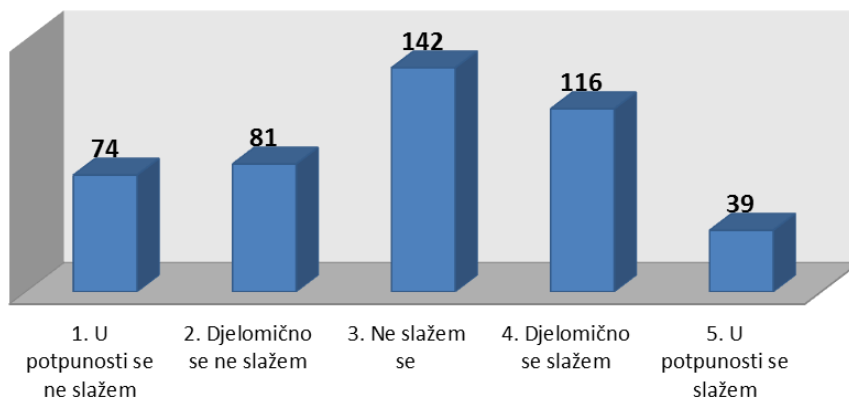

Grafikon 4. Razmišljanja korisnika o tvrdnji je li za potrebe izrade seminarskih radova, plakata isl. bolje koristiti internet nego knjige.

Ukupno 286 (63 %) ispitanika ne smatra da su knjige zastarjeli izvor informacija.

Ukupno 385 (85 %) ispitanika se slaže da je na internetu lako pronaći tražene informacije u kratko vrijeme, a 318 ispitanika (70 %) smatra da za pretraživanje interneta nije potrebna posebna edukacija/obuka.

Ukupno 297 (65 %) ispitanika ne slaže se da su mrežne enciklopedije nepregledne i teške za pretraživanje (detaljniji prikaz u Grafikonu 5.).

Grafikon 5. Razmišljanja korisnika o tvrdnji da su online enciklopedije nepregledne i teške za pretraživanje

Za malo više od polovice, točnije za 235 (53 %) ispitanika važno je da su prilikom pretraživanja mrežnih enciklopedija one na hrvatskome jeziku, a 309 ispitanika (68 %) mišljenja su da je dobro poznavanje engleskoga jezika uvjet za pretraživanje istih.

Podjednak broj ispitanika smatra da su uvijek bolji mrežni strani sadržaji od onih na hrvatskome jeziku i to njih 229 (51 %), dok se 223 (49 %) s tom tvrdnjom ne slaže.

Najviše ispitanika, njih 174 (38 %) ponekad za potrebe rješavanja školskih zadataka koristi isključivo knjige, časopise itd. Isključivo papirnu knjižnu građu nikada ne koristi njih 53 (12 %), dok vrlo rijetko to radi njih 108 (24 %). Samo 31 ispitanik (7 %) koristi isključivo građu koja nije s interneta.

Za potrebe rješavanja školskih zadataka isključivo internet ponekad koristi 159 (35 %) ispitanika, vrlo često ili uvijek to radi njih 196 (43 %), dok to rijetko ili nikad ne radi njih 97 (22 %).

Sve tražene informacije ponekad traže i nalaze samo na Wikipediji njih 172 (38 %), dok vrlo često ili uvijek to radi ukupno njih 174 (39 %). Nikad isključivo Wikipediju ne koristi 39 (9 %) ispitanika.

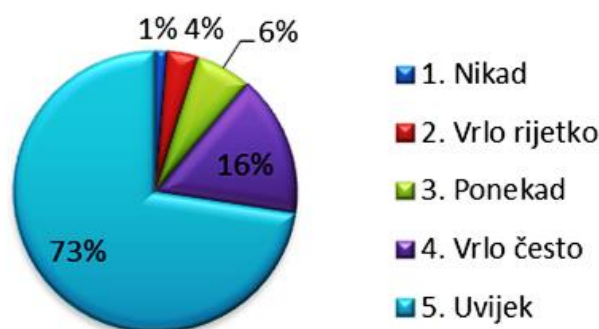
Nikada ne koristi *Proleksis enciklopediju* 296 (65 %), a njih 14 (3 %) izjasnilo se da to uvijek čini.

U mrežnim enciklopedijama na engleskome jeziku informacije nikada ne traži 153 (34 %) ispitanika, vrlo rijetko njih 106 (23 %), ponekad to čini njih 122 (27 %), a 71 (16 %) ispitanik to radi vrlo često ili uvijek. I u knjigama i na internetu informacije traži 177 ispitanika (39 %).

Podatke nađene na internetu ne provjerava 115 ispitanika (25 %), oni ih samo kopiraju i ispišu.

Podjednak broj ispitanika to ili nikad ne radi (89; 20 %), ili vrlo rijetko (80; 18 %) ili vrlo često (80; 18 %) odnosno uvijek (88; 19 %).

Kako prikazuje Grafikon 6., slike za prezentacije, plakate i sl. s interneta koristi 430 (95 %) ispitanika, a od toga njih 328 uvijek, dok samo 22 (5 %) ispitanika to čine vrlo rijetko (16; 4 %) ili nikad (6; 1 %).

Grafikon 6. Korištenje slika s interneta za potrebe izrade prezentacija, plakata isl.

Lektire na internetu čita 258 (57 %) ispitanika od čega najviše njih, točnije 121 to čini samo ponekad.

Samo za e-lektire te za Wikipediju (Grafikon 7.) većina ispitanika je odgovorila da ih znaju i koriste i to: e-lektire njih 200 (44 %), a Wikipediju njih 390 (86 %). Za Simple English Wikipediju zna 145 (32 %) ispitanika koji je također i koriste.

247

broj bibliografske jedinice

Grafikon 7. Korištenje Wikipedije

Za sve ostale ponuđene informacijske izvore gotovo ili više od 50 % ispitanika za njih ne zna i ne koristi ih (npr. Internet Public Library, Proleksis enciklopediju, World Digital Library i dr.

Za 334 (74 %) ispitanika najvažnije je da pronađene informacije budu točne, a za njih 221 (49 %) da ih pronađu i maksimalno brzo. Činjenicu da je informacija s interneta, da je na hrvatskome jeziku te je li pronađena samostalno ili uz nečiju pomoć, ispitanici uglavnom smatraju manje važnom te su ih ocijenili vrijednostima od 1 do 3, između ostalog:

- važno im je da su informacije s interneta (vrijednost 1 označilo je 188 ispitanika ili 42 %).

- važno im je da informacije pronađu sami bez ičije pomoći (vrijednost 2 označio je 161 ispitanik ili 36 %).

- važno im je da su informacije na hrvatskome jeziku (vrijednost 1 označilo je 115 ispitanika ili 25 %).

Zaključak

Nakon provedenoga istraživanja i analize dobivenih rezultata za zaključiti je da mladi danas internet koriste cijelo vrijeme, bezobzira jesu li kod kuće, u školi ili negdje drugdje. Također, nastoje uvijek biti dostupni i važno im je da su prisutni na društvenim mrežama.

Društvene mreže i komuniciranje na njima, mladima zamjenjuje korištenje *tradicionalne* elektroničke pošte, koju često i nemaju naviku koristiti kao oblik međusobne komunikacije, osim u situacijama za potrebe škole.

Školske i gradske knjižnice mladima su manje zanimljive, koriste ih uglavnom oni koji nemaju računalo s internetskim pristupom kod kuće, odnosno oni koji nemaju mobilne telefone putem kojih mogu pristupiti internetu. Škole često nemaju dobro opremljene informatičke učionice odnosno računala ili nemaju računala vremenski dovoljno pristupačna učenicima, dok Gradska knjižnica Vukovar naplaćuje uslugu interneta, što je razlog zašto mladi tu uslugu manje koriste u gradskoj knjižnici. Školski sustav ne potiče veći razvoj informacijske pismenosti nego se prihvaćaju informacije pronađene na enciklopediji tipa Wikipedija.

Školske knjižnice i gradska knjižnica ne organiziraju dovoljno aktivnosti za razvoj informacijske pismenosti i ne informiraju dovoljno o digitalno dostupnim izvorima znanja, a mladi za isto ne pokazuju previše interesa. Unatoč smanjenom interesu mladih, škole nastoje promovirati Carnet i usluge koje on nudi, informirajući ih o korisničkim podacima koje posjeduju tijekom školovanja. Mladi isto tako ne pokazuju interes za usvajanjem novih znanja i razvoj informacijske pismenosti nego im je važno u što kraćem roku pronaći potrebne informacije, bezobzira na njihovu kvalitetu, a sve isključivo s ciljem ispunjavanja školske obveze.

Nedovoljno poznavanje engleskoga jezika prepreka je za lakše pristupanje stranim informacijskim izvorima, a postoji i nedovoljna motiviranost za usvajanjem stranoga jezika samo kako bi se moglo istraživati digitalno dostupno znanje u svrhu povećanja osobnoga znanja i osobne informiranosti. Tiskane knjige i knjižna građa, kao provjereni informacijski materijal, još uvijek mogu zamijeniti internet i mladi ih često koriste, dok od ponuđenih internetskih informacijskih izvora mladi najviše koriste Wikipediju, a potom e-lektire. Činjenica da se najviše mladih izjasnilo kako je na internetu lako pronaći tražene informacije ide u prilog tvrdnji kako najviše njih koristi Wikipediju, koja je i u tražilicama često najzastupljenija kao dobiveni rezultat. Sinonim za mrežnu enciklopediju mladima je isključivo Wikipedija, koja je jednostavna za korištenje i pregledna te takvima smatraju općenito ovakve informacijske izvore.

Razlike u odgovorima između učenika osnovne i srednje škole u odnosu na ukupne najveće rezultate većinom nema, osim u nekoliko pitanja i to:

srednjoškolcima je manje važno da su mrežne enciklopedije na hrvatskome jeziku, srednjoškolci većinom smatraju da su strani mrežni sadržaji bolji od onih na hrvatskome jeziku, učenici Strukovne škole uvijek čitaju e-lektire, srednjoškolci znaju za e-knjižnicu i Yahoo Kids, ali ih ne koriste. Jednak pristup kulturnome i znanstvenom naslijeđu čovječanstva pravo je svake osobe i pomaže promidžbu učenja i razumijevanja bogatstva i raznolikosti svijeta, ne samo za sadašnju generaciju nego i za one koje dolaze. Danas mnoge knjižnice djeluju digitalno i njihove digitalne usluge otvaraju novi put prema globalnome svijetu znanja i informacija, povezujući kulture neovisno o njihovim geografskim i društvenim granicama.¹⁶

Razvojem društva, mijenjaju se i zahtjevi za kompetencijama pojedinaca u mnogim područjima pa tako i u području pismenosti, koja je proširila svoje oblike i tako postala multifunkcionalna vještina koju je potrebno sustavno razvijati i usavršavati. Dok s jedne strane tehnologija napreduje iznimno brzo i mladi je prate gotovo u stopu, s druge se strane pojavljuje globalna informacijska nepismenost koju odlikuje površno pretraživanje i zadovoljstvo minimalnim količinama informacija prikupljenih u vrlo kratkom vremenu. Knjižnice se smatraju mjestima na kojima bi se trebalo sustavno provoditi informacijsko opismenjivanje kao dopuna redovnom školskom obrazovanju, ali to često nije tako. Problem je postao zainteresirati mlade za vrijedne informacijske izvore na internetu, kako za one na hrvatskome jeziku, tako i za one koji se pojavljuju npr. na engleskom jeziku, premda im u isto vrijeme taj jezik i nije toliko nepoznat i težak za korištenje u komunikaciji na društvenim mrežama ili za potrebe zabave.

Put prema boljoj informacijskoj pismenosti mladih vodi preko ciljanih programskih aktivnosti, kojima se uz modernu i mladima zanimljivu tehnologiju, predstavljaju i nude sadržaji u obliku digitalno dostupnoga znanja. Takve aktivnosti zahtijevaju, kako dodatna sredstva za opremu, tako i sredstva za nabavku konkretne digitalne građe, posebno ako ona nije besplatna. U današnje vrijeme ta je građa ipak manji prioritet i stoga se slabije koristi i nabavlja u našim knjižnicama, prije svega jer knjižnice imaju ograničena sredstva.

¹⁶ IFLA-in Manifest za digitalne knjižnice. URL:

http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=156997 (2013-10-07)

BAIER JAKOVAC / HEBRANG GRGIĆ

Literatura

Borgman, Christine L. Od Gutenbergova izuma do globalnoga informacijskog povezivanja: pristup informaciji u umreženom svijetu. Zadar : Lokve; Naklada Benja, 2002.

IFLA-in Manifest za digitalne knjižnice.

URL: http://hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=156997 (2013-10-07)

Lasić-Lazić, Jadranka; Špiranec, Sonja; Banek Zorica; Mihaela. Izgubljeni u novim obrazovnim okruženjima – pronađeni u informacijskom opismenjivanju. URL: hrcak.srce.hr/index.php?show=clanak&id_clanak_jezik=127116 (2013-10-28)

Lau, Jesus. Smjernice za informacijsku pismenost u cjeloživotnom učenju : završna verzija, recenzirano 30. srpnja 2006. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2011.

Stričević, Ivanka. Digitalni domorodci i digitalni imigranti. // Dijete i društvo : časopis za promicanje prava djeteta. 12, 1/2(2010), str. 83-92.

Stropnik, Alka. Knjižnica za nove generacije : virtualni sadržaji i usluge za mlade. Zagreb : Hrvatsko knjižničarsko društvo, 2013.

Špiranec, Sonja; Banek Zorica, Mihaela. Informacijska pismenost : teorijski okvir i polazišta. Zagreb : Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta, 2008.

Godina XIX
Broj 1-2
2015

KNJIŽNIČARSTVO

Glasnik
Društva
knjižničarstva
Slavonije
i Baranje

**Prilog 1.
Anketa**Godina XIX
Broj 1-2
2015

Dragi učenici!

Pred vama se nalazi anketa napravljena za potrebe diplomskog rada na temu **Informacijska (ne)pismenost : istraživanje mladih korisnika knjižnica u Vukovaru**, studentice diplomskog studija Odsjeka za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu - Anite Baier Jakovac. Cilj ove ankete je istražiti poznavanje digitalnih knjižničnih zbirki i obrazovnih sadržaja u Hrvatskoj i svijetu te načine njihovog korištenja među mladima. Namijenjena je učenicima 7. i 8. razreda osnovnih škola te 1. i 2. razreda srednjih škola. Anketa je u potpunosti anonimna stoga vas molim da na sva pitanja odgovorite iskreno jer nema netočnih odgovora. Za ispunjavanje je potrebno 10-15 minuta.

Hvala na suradnji!

SPOL ISPITANIKA: M Ž

RAZRED KOJI ISPITANIK TRENUTNO POHAĐA: 7.r.OŠ 8.r.OŠ 1.r.SŠ 2.r.SŠ

1. INTERNETU PRISTUPAM: (zaokružite jedan ili više odgovora)

a/ putem računala kod kuće

d/ putem računala u gradskoj knjižnici

b/ putem računala u školi

e/ putem mobitela

c/ putem računala u školskoj knjižnici

f/ ne koristim internet

2. INTERNET NAJČEŠĆE KORISTIM ZBOG: (zaokružite jedan ili više odgovora)

a/ igranja online igara

b/ elektroničke pošte

c/ korištenja društvenih mreža (FB, Twitter itd.)

d/ traženja informacija za potrebe škole

e/ informiranja o svemu i svačemu što me zanima

f/ ne koristim internet

247

broj bibliografske jedinice

3. Na sljedeće tvrdnje odgovori zaokruživanjem jednog od ponuđenih brojeva. Navedene vrijednosti znače:

1. U potpunosti se ne slažem **2. Djelomično se ne slažem** **3. Ne slažem se**
4. Djelomično se slažem **5. U potpunosti se slažem**

3.1. Internet je mjesto gdje se mogu pronaći uvijek samo točne informacije o pojedinim temama	1	2	3	4	5
3.2. Internet je nabrži način pronalazjenja potrebnih informacija za potrebe školskih zadataka	1	2	3	4	5
3.3. Za potrebe izrade seminarskih radova, plakata i sl. bolje je koristiti internet nego knjige	1	2	3	4	5
3.4. Knjige su zastarjeli izvor informacija	1	2	3	4	5
3.5. Na internetu je lako pronaći tražene informacije u kratko vrijeme	1	2	3	4	5
3.6. Za pretraživanje interneta nije potrebna posebna edukacija / obuka	1	2	3	4	5
3.7. Online enciklopedije su nepregledne i teške za pretraživanje	1	2	3	4	5
3.8. Prilikom pretraživanja online enciklopedija važno mi je da su na hrvatskom jeziku	1	2	3	4	5
3.9. Dobro poznavanje engleskog jezika uvjet je za pretraživanje online enciklopedija	1	2	3	4	5
3.10. Uvijek su bolji online strani sadržaji od onih na hrvatskom jeziku	1	2	3	4	5

4. Na sljedeće tvrdnje odgovori zaokruživanjem jednog od ponuđenih brojeva. Navedene vrijednosti znače:

1 - nikad **2 - vrlo rijetko** **3 - ponekad** **4 - vrlo često** **5 - uvijek**

4.1. Za potrebe rješavanja školskih zadataka koristim isključivo knjige, časopise itd.	1	2	3	4	5
4.2. Za potrebe rješavanja školskih zadataka koristim isključivo internet	1	2	3	4	5
4.3. Sve tražene informacije tražim i nalazim samo na Wikipediji	1	2	3	4	5
4.4. Informacije tražim na Proleksis enciklopediji	1	2	3	4	5
4.5. Informacije tražim u online enciklopedijama na engleskom jeziku	1	2	3	4	5
4.6. Informacije tražim i u knjigama i na internetu	1	2	3	4	5
4.7. Podatke nađene na internetu ne provjeravam nego ih samo kopiram i ispišem	1	2	3	4	5
4.8. S interneta koristim slike za prezentacije, plakate i sl.	1	2	3	4	5
4.9. Na internetu čitam lektire (podrazumijeva se e-lektira!)	1	2	3	4	5

Godina XIX
Broj 1-2
2015

KNJIŽNIČARSTVO

Glasnik
Društva
knjižničarstva
Slavonije
i Baranje

5. Za sljedeće digitalne knjižnice, online enciklopedije itd. odaberi odgovore koji vrijede za tebe?

1 – znam i koristim

2 – znam, ali ne koristim

3 – ne znam i ne koristim

5.1. Internet Public Library	1	2	3	5.9. Hrvatski školski muzej	1	2	3
5.2. Proleksis enciklopedija	1	2	3	5.10. E-lektire	1	2	3
5.3. World Digital Library	1	2	3	5.11. Simple English Wikipedia	1	2	3
5.4. Međunarodna dječja digitalna knjižnica – ICDL	1	2	3	5.12. Yahoo Kids	1	2	3
5.5. e-knjižnica.carnet.hr	1	2	3	5.13. Fact Monster	1	2	3
5.6. Encyclopedia Britannica online - kids.britannica	1	2	3	5.14. Kids.net	1	2	3
5.7. The World Book Encyclopedia	1	2	3	5.15. Wikipedija	1	2	3
5.8. Hrvatska digitalizirana baština	1	2	3	5.16. Kids Online – Library	1	2	3
				5.17. StoryPlace: The Children's Digital Library	1	2	3

6. Brojevima od 1 do 5 označi tvrdnje prema važnosti s tim da je 1 – najmanje važno, a 5 – najvažnije.

6.1. Važno mi je da pronađene informacije budu točne. _____

6.2. Važno mi je da informacije pronađem maksimalno brzo. _____

6.3. Važno mi je da su informacije s Interneta. _____

6.4. Važno mi je da su informacije na hrvatskom jeziku. _____

6.5. Važno mi je da informacije pronađem sam/a bez ičije pomoći. _____